

Portré

KOVÁCS GÁBORNÉ, A BAÁR–MADAS REFORMÁTUS ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS GIMNÁZIUM TANÁRA

KELEMENNÉ FARKAS MÁRTA

Növendékeink elé oda kell,
oda kellene élnünk
– alkalmatlanságunkat is
legyűrve – azt, hogy mit jelent: a napi
kötelességteljesítés, a lelkiismeret, a
szorgalom, a talentumokkal való jó
sáfárkodás, a becsület, az igazmondás,
az adott szó, a megbízhatóság, a
segítőkészség, az alázat, a szerénység, a
nyíltszívűség stb.

- Kedves Anikó! Az újrainduló Baár–Madas Református Gimnáziumban 1990-től éveken át kollégák voltunk. Te máig ennek az iskolának a tanára vagy. Mit jelent neked személy szerint ez az időszak? Milyen feladataid voltak, vannak?
- Pályám legmeghatározóbb korszaka a Baár–Madaashoz kötődik. Tanári munkám 20. tanévében, 1990-ben igazi hazaérkezés és ajándék volt, hogy pályázattal elnyerhettem a magyartanári állást. A református gimnázium tanárának lenni nekem azt jelenti, hogy élet-

re szóló, hitből fakadó elkötelezettséggel egy nagy és fontos ügyért munkálkodom ott, ahová az Isten állított. Mindaddig szeretném is itt folytatni, amíg az Úr engedi és ad hozzá erőt. Sokféle feladat jutott nekem ezek alatt az esztendőik alatt: a magyartanítás mellett voltam osztályfőnök, munkaközösség-vezető, egy rövid ideig igazgatóhelyettes is. Az utóbbi években, Istennek hála, a járulékos terheket sikerült letennem, s így energiámat a szívemhez legközelebb álló feladatnak, a tanításnak szentelhetem. Ezenkívül a Károli Gáspár Református Egyetemen a magyar szakos hallgatóknak szakmódszertant tanítok, illetve a Református Pedagógiai Intézet szaktanácsadójá-

ként a református gimnáziumok magyartanítását kísérem figyelemmel az országban.

– Hogyan látod a magyar nyelv és irodalom tantárgy szerepét, jelentőségét a mai viszonyok közepette?

– A református nevelés céljait tekintve stratégiai fontosságú és minden más tantárgy tanításánál összetettebb hatású. A nemzeti és európai műveltséganyag és hagyományrendszer átadása mellett az anyanyelvi nevelés révén az elemző gondolkodás készségét, a hajlékony és árnyalt önkifejezést fejleszti. Ez utóbbi képesség fejlettségétől függ minden más tantárgy tanulásának az eredményessége. A magyartanítás a nemzeti önazonosságtudat és öntudat kialakítását és erősítését is szolgálja. Missziós feladatként vállalja a keresztény nemzeti kultúra értékeinek személyiségformáló átadását egy olyan globalizálódó, fogyasztói értékrendű világban, amelyben az anyanyelvi, nemzeti kultúra jelentősége tudatosan háttérbe szorítottatik, holott ezeknek a megőrzése, továbbadása és ápolása a nemzeti megmaradás esélyét jelenti. A magyartanítás rendkívül felelősségteljes és összetett pedagógiai folyamat, hiszen a magyar nyelv és irodalom órákon növendékeink fejlődő személyiségét egyszerre érik hitbeli, erkölcsi, akarati, érzelmi, intellektuális, nyelvi, esztétikai stb. hatások. A magyartanítás növendékeink hosszú távú érdekeinek szolgálatában állandó harc a politika-függő tanügyi reformkísérletek széljárásaival szemben.

– Nekem érettségi elnökként az a szomorú tapasztalatom, hogy szinte évről évre mérhető diákjaink műveltségi színvonalának az esése. Jó volna, ha tévednék...

– Az utóbbi évtizedben a diktatúrák alóli felszabadulás (ugyanakkor láthatatlan lelki, szellemi, erkölcsi örökségük rejtett továbbélése), a szédületesen felgyorsult folyamatok, az információs társadalom, a fogyasztás kultusza, a világnézeti szinkretizmus, az erkölcsi relativizmus, a médiaipar tudatmanipulációja olyan hatással van az iskolára, a gyerekekre, amelyet egyre csekélyebb mértékben tud a még oly céltudatos és markáns pedagógiai koncepciót követő iskola és pedagógus is ellensúlyozni. Az okos, követelményeket támasztó, felelősségteljes szeretet növeli, azaz neveli a gyerekeket. Káros és veszélyes a tanulói túlterhelésre hivatkozva folyamatosan a tananyag-csökkentést szorgalmazni, vagy a kreativitást és az önérvényesítést abszolutizálni a tudás és a műveltség ellenében. Például ez is a színvonal-csökkenés irányába hat. Meg az olvasási készség és az olvasás megértési, szövegértelmezési képesség rohamos gyengülése is.

– Most szűkítsük a kört: a Baár–Madasban az eltelt évek hoztak-e színvonalbeli változást?

– A Baár–Madas sem különálló sziget, ugyanazok a folyamatok éreztetik itt is a hatásukat, mint másutt. A gyerekek is ugyanolyan gyerekek, a felnőttek, a tanárok is éppolyan gyarlók és esendők, mint a többi ember, legfeljebb az

egyházi iskolában ez szembetűnőbb és persze fájóbb. Természetesen vannak kivételes pillanatok, amikor megérez a közösség apraja-nagyja valamit abból a titokzatos erőből, hogy „egy a nyáj, egy a Pásztor”. Ez az a „másfajta” színvonal, ami talán megkülönbözteti a Baár–Madast (s egyáltalán a keresztyén iskolát) a többitől. Az osztályzatokban, a verseny- és vizsgaeredményekben, felvételi mutatókban is kifejezhető persze a színvonal, s ez a Baár–Madasban viszonylag még mindig jónak mondható, bár nem olyan jó, mint amilyen lehetne az adottságokat tekintve, s amilyennek lennie kellene a nevelési program céljaihoz képest.

Nagyon nagy felelősséget ró a gimnázium tanári karára a saját növendékeknek a további fejlesztése. Rajtunk áll, mivé lesznek. Ebben a nagy felelősségben mindannyiunknak osztoznunk kell: az iskola fenntartójának és igazgatásának éppúgy, mint a tanároknak személy szerint, sőt minden gyereknek, aki teljesíti vagy nem teljesíti a kötelességeit; illetve a szülőknek abban, hogy azonos irányba tekintő partnerei-e az iskolai nevelésnek, megbíznak-e a tanárok kompetenciájában és jószándékában. A református iskolának arra kell törekednie, hogy visszaadja a szavak hitelét és az erények eredeti tartalmát. Növendékeink elé oda kell, oda kellene élnünk – alkalmatlanságunkat is legyűrve – azt, hogy mit jelent: a napi kötelességteljesítés, a lelki ismeret, a szorgalom, a talentumokkal való jó sáfárkodás, a becsület, az igaz-

mondás, az adott szó, a megbízhatóság, a segítőkészség, az alázat, a szerénység, a nyíltszívűség stb. Gyökössy Endre olyan találóan fogalmazta meg a *homo christianus* lényegét: „Rendelkezésedre állok, Istenem. Rendelkezésedre állok, embertársam.”

– **A tehetséggondozás mindig erős oldala volt a Baár–Madasnak, többek között éppen a Te nevedhez fűződik számtalan szavalóverseny, OKTV, Kazinczy-verseny helyezetteinek a felkészítése. Egyetlen gyerek felkészítése is hallatlan energiát és időt vesz igénybe, nemhogy évente többé, bár az is kétségtelen, hogy a sikerélmény a felkészítő tanaré is, nemcsak a diáké.**

– A tehetséggondozásnak a régi református gimnáziumokban nagy hagyományai voltak. Az én tanári munkámnak az egyik legszebb, legmeghittebb, sok örömet okozó, bár legtöbb munkát és időt igénylő területe ez. Más munkafolyamatot jelent egy-egy osztály egészével dolgozni, és megint más egy-egy diákkal személyre szabottan az ő kutatási témájával, az ő versével, az ő szövegével foglalkozni. Sok lemondást, önfegyelmet, nagy szellemi és erkölcsi koncentrációt igényel ez a gyerekektől is. Nagyon tisztelem mindazokat a tanítványaimat, akik odaszánják magukat egy-egy nagy kihívást jelentő feladatnak, és a mindennapi iskolai kötelezettségeken túl rengeteg pluszmunkát vállalnak egy-egy versenyre való felkészüléssel. Ebben a folyamatban egy idő után másodlagos-

sá válik a győzelem, és *Bocskai István* szép jelszavával szólva *magát a dolgot nézik*, tartják fontosnak velem együtt. A tanári önképzés szüntelen folyamatát és szerteágazó lehetőségét kínálja nekem ez a munka. Évről-évre versek százainak a megismerését a szavatók segítségéhez, minden tanévben 2-3 irodalmi téma szakirodalmában való elmélyülést az Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyre való készülék közben. A közösségi élet kitüntetett alkalma a magyar kultúra napja tiszteletére megrendezett iskolai szavatóversenyünk. A szellemi haza polgáraivá avat mindnyájunkat kulturális és történelmi értékeink megismertetésével, megszerettetésével.

Nekem nagyon fontos tisztába jönni azzal, hogy a versenyeken való részvétel a tanítványaim számára mit jelent: egyéni sikerre, személyes dicsőségre törekcsenek-e mindenáron, s ehhez hiúságuk a motiváló erő, vagy a nekik adatott talentumok segítségével szolgálni kívánnak egy szép, értékes, nemes ügyet: a versmondással a magyar költészet, a *Kazinczy*-versennyel az anyanyelvi kultúra, a szép beszéd ügyét, a tanulmányi versennyel a minőségi tudást, az igényes, önálló (bár tanár által segített és irányított) kutatómunkát. Meggyőződéssel vallom, hogy az ifjak életkori sajátosságaikból fakadóan szeretik magukat próbatételek elé állítani, teljesítményeiket összemérni, szeretik a „sportszerű”, egészséges izgalmakkal járó küzdelmeket. Ahogy *Kisfaludy Károly* epigrammájában olvashatjuk: „Verseny pályáján tű-

nik fel a férfias érdem / Küzdve lehet nagygyá az erő és férfi tehetség.”

Az ajándékba kapott tehetség és a tisztes jó munka révén születő sikerrel, eredménnyel az ember Istent dicsóíti. Ez a szemlélet tudatában van a talentumokkal együtt járó felelősségnek, s amikor szereplésre vállalkozik, nem a maga dicsőségét keresi, hanem jézusi tanítást követ: „Gyertyát sem azért gyűjtanak, hogy a véka alá, hanem hogy a gyertyatartóba tegyék...” (Mt 5,15.)

– A református egyház elismerte-e a teljesítményedet?

– A református egyház tanároknak adományozható elismerését, a *Makkai Sándor* díjat 1998-ban kaptam meg (akkor adták ki először). *Non decorum, sed ministerium!* Ennek a súlyát azóta is érzem, több okból is. Az első gondolatom akkor is az volt, hány és hány méltóbb kollégám kaphatta volna megérdemelten ezt a díjat. Másodsor a költővel, *Arany Jánossal* szólva: „... pályám bére égető mint Nessus vére”. Örökös tartozásban élünk. Számot kell adnom arról, hogy mit végeztem: alázattal belátni – a sikerek, eredmények mellett és ellenére is –, milyen erőtlen szolga vagyok én önmagamban, és Isten kegyelme és szeretete mégis milyen hatalmas időről időre.

Tanítványaim eredményei, sikerei hálaára indítanak és szorongatva ösztönöznek: örökösen formálódni, megújulni az együttműködés embert próbáló feladataiban. Az igazi siker, a legnagyobb siker a legnagyszerűbb elismerés felülről jön: újabb és újabb feladatot végezhetek el.

– Tanárként alapítója vagy az iskola egyik alapítványának...

– Abban az évben, amikor az egyháztól a *Makkai Sándor* díjat kaptam, két másik elismerés is ért (a Lorántffy Alapítvány díja és egy minisztériumi kitüntetés: „Az év tanára”). Mindez arra indított, hogy alapítványt hozzak létre ennek a három díjnak az összegéből (100 ezer Ft alaptókével) saját fiatal tanártársaim javára. Az a megfontolás vezetett, hogy ezzel is becsüljük meg, segítsük pályán tartani a hivatásuknak élő, fiatal, tehetséges, a tanári pályán és ezen belül a Baár–Madasban hűségesen és eredményesen munkálkodó, színvonalas pedagógiai munkát végző kollégáinkat. Kitüntetések általában több évtizedes szolgálat után is kevesen kapnak. Sok értékes, nagy tudású idős tanáregyéniség, aki gyerekek ezreit tanította-nevelte, soha sem kapja meg a megérdemelt megbecsülést. A pálya elején sem a dicsőségért fontosak a díjak, hanem a közösségi értékrend szempontjából! Jézusi mértékkel szólva ez az üzenete: Jól vagyon, jó és hű szolgám...

Így jött létre az Úrnak Szolgái az Ifjúságért Alapítvány, amely minden tanévben kiadja a kollégáimból álló hét tagú kuratórium döntése alapján a PRO JUVENTUTE díjat.

– Kitűnő diáklap szerkesztése fűződik a nevedhez. A *Baárka* okos, kedves, tartalmas lap, s ha jól tudom, fillérekből – vagy még annyiból sem – hozzátok ki immár talán tíz éve.

Van-e olyan fontos esemény a lap életében, amelyről itt szívesen beszámolnál?

– A *Baárka* immár elmúlt 10 esztendő. Nagyon hálás vagyok azért, hogy van ez a lap, hiszen iskolatörténeti dokumentum is, mivel a Baár–Madas életének minden említésre méltó eseményét, eredményét megörökíti. A legelső lapszám beköszöntőjében megvalloztuk azt a szándékot, hogy napi életünk szennyözönében, mocsokáradataiban ez a „bárka” az értékeket keresi, az életet, a hitet, a békességet, a megtartatást hirdeti.

A hatéves elsősök rajzocskái, első betűi, az érettségizők tudományos értekezései, pályadíjat nyert dolgozatai, a tanárok és az iskola dolgozóinak írásai, gondolatai egyaránt helyet kapnak benne. Közös alkotás ez a 60 oldalas diáklap, amelyet szerényen háttérbe húzódó jókedvű adakozók és sok áldozatos munkát végző önkéntes segítők tartanak életben. A tehetséggondozás sajátos fóruma a *Baárka* is, hiszen a gyerekek művészi (képzőművészeti, irodalmi) adottságainak gyümölcseit éppúgy igyekeznek érlelgetni, mint tudományos szárnypróbálgatásaiknak teret engedni. Tudatosan törekszünk arra, hogy az értelmiségi lét lényegét elsajátítsák diákújságíróink, ez pedig a reflexív viszonyulás a világ dolgaihoz (riportok, interjúk, kommentárok, tudósítások). A legutóbbi lapszámunk különlegessége, hogy egy kilencedik osztályos tanítványom végezte el azt a tördelő szerkesztői munkát, amelyet 9 éven át több ezer oldalnyi terjedelem-

ben egy áldozatkész szülő, *Gegus Gábor* presbiter ingyen, szeretetből végzett. Most az ő segítségével tanulja az újságkészítés technikai fortélyait ez a 15 éves tanítványom.

– Végül a családonról kérdeznék. Talán megbocsátható, ha a fiaddal kezdem. Hol szolgál, és van-e már unoka?

– A fiunk lelkészi szolgálatra kapott elhívást Istentől. A Budai Református Gyülekezetben, a Szilágyi Dezső téren szolgál beosztott lelkészként. Felesége pszichológus. A kislányuk három-, a kisfiuk egyéves lesz a tél végén. Az „unokázás” kivételes és gyakori öröme az életünknek: boldog, önfelelt állapot.

– Lányod másképp szolgál: az emberek testi értelemben vett gyógyítója, bár az sem megy a lélek gyógyítása nélkül.

– Lányunk háziorvosként immár önállóan gyakorolja hivatását, amelyre gyerekkora óta készült. Hamarosan szakvizsgázik. Az elmúlt nyáron volt az esküvője. A férje református lelkész a Külső-Kelenföldi Gyülekezetben.

– A férjed több szinten is áldozza idejét és tudását az Egyházra.

– A férjem, aki egyébként az ELTE Társadalomtudományi Karának tanácskezelője, a református egyházi élet különböző területein fejtett ki, illetve végez jelenleg is különféle szolgáltatásokat. Szerkesztette a *Keresztyén Nevelés* című lapot, intézőbizottsági tagja a Magyar Protestáns Közművelődési Egyesületnek. Korábban a Magyar Protestáns Tanulmányi Alapítvány titkára és a Református Egyház Teológiai Doktorok Kollégiuma pedagógiai szekciójának elnöke volt. Egyháztörténeti, vallásszociológiai előadásokat is szokott tartani különböző egyházi fórumokon.

– Hogyan összegeznéd munkátok, szolgálataitok értelmét?

– Örülünk annak, hogy az Úr segítségével megtehetjük, amit elvágunk. Bízni kell – a kudarckok, a nehézségek ellenére is – a jövőre természet ígéréseiben, tudván, hogy *nem azé, aki akarja, sem azé, aki fut, hanem egyedül a könyörülő Istené a dicsőség.*